

його історичної праці „Очерк Колішчи-ми“, що, на думку автора статті, була першою спробою поставити на науковий ґрунт дослідження ідейної і соціальної сторони народнього руху 1768 року. Стаття д. Щербини написана тепло і широко, але трохи сухувата в біографічній частині. Автору не завдало б, коли б він не обмежився голословною згадкою про близькість покійного Я. М. до Драгоманова, а виявив характер їх відносин і подав хоч два-три факти, що могли б схарактеризувати небіжчика, як українського громадянина-середньостатка.

В слідуючій статті, присвяченій діяльності ки. Дмитра Вишневецького (Байди), проф. М. Грушевський доводить, що сучасне суспільство з великою цікавістю стежило за подвигами „стелевого лицаря“; на доказ цього він подає сучасну польську віршу Lament kniazia Vissniewieckiego, взяту з альбома краківського професора XVI в. Мацея Пьонка.

С. Ю. Гавський докладно описує київські списки „Александрій“—популярної в XIII—XV в. фантастичної повісті про походи Олександра Македонського.

Л. Добровольський в статті „Новий варіант пісні про земляні роботи“ подає текст і мотив відомої пісні „Оя над річкою над Синюхою“. До пісні додано просторий історичний коментарій.

Дуже цікава стаття Ор. Ів. Левницького „Церковна справа на Запоріжжі XVIII в.“. В ній автор з властивим йому даром художнього викладу оповідає історію боротьби Коша з київською митрополією за автономію запорожської церкви. На тлі цієї боротьби він виділяє два епізоди, які і розказує повно і докладно. Перший—це спроба вилучити Січ в окрему, незалежну від Київа єпископію, спроба, зв'язана з іменем Анатолія Мелетинського і другий—справа кам'яньських ієреїв Дем'яна і Власія, вигнаних запорожцями з парафі. Автор виясовує ті політичні мотиви, якими керувалися в даннім випадку Кіш, і переказує офіційне листування з цього приводу між київською консисторією і Запоріжжям, що скінчилося перемогою Січі.

Заслужений історик української літератури XVIII—XIX в. М. Петров подає по списку київської лаври текст великодньої вірші „Христос воскрес, рад мир увесь“, ніби то говореної запорожцями своєму гетьманові в 1795 р., згідно з іншою традицією вірша ця належить Антону Головатому і говорили її 1791 р. чорноморці Потьомкіну. Варіанти її надруковані в „Київській Старині“ за 1882 (кн. IV) і 1900 роки (книжка X), а також в галицькому „Житі і Слово“ за 1894 р.

Закінчується книжка двома працями з поля статистики—С. Драгоманова продрібне землеволодіння на Полтавщині і М. Порша—„Робітництво на Україні“. Остання стаття ще не скінчена, тому про висновки її поки що не говоритиме.

В додатку хроніка Товариства і справоздання за рік 1911.

М. 3—в.

Володимир Тимошевський.—Мова і національність. Стор. 77. Чернівці, 1912.

Не вважаючи на те, що питання про мову й національність має для нас величезну вагу, воно досить мало розробляється в українському письменстві з теоретичного боку. Коли національна ідея в практичному приспособленні дала нам чималі вже здобутки у всяких сферах, починаючи од приватного й публічного життя (оживання народної мови скрізь на всіх ділянках життя) і до державних стосунків (федералізм), то в сфері теоретичній наші письменники йдуть здебільшого за тими здобутками, що дає творчість чужих людей. Може бути, що сталося так через те, що за практичною роботою та за боротьбою за свою національну індивідуальність у межах сьогочасної держави, питання теоретичні самі собою одсовуються на задній план і коли не зовсім зникають, то принаймні вагу їх не так гостро можна почувати. Теорія у нас розробляється тільки тією своєю стороною, що безпосередньо торкається практичних справ; усе ж инше, очевидно, одсовується до того часу, коли задоволені практичні потреби дадуть змогу задовольняти вже й питання чисто теоретичного значіння.

Такий однобічний по-части характер має й брошура д. Тимошевського. Тема її—теоретична, автор намагається дати перегляд і угрунтування справедливих поглядів на мову й національність; але раз-у-раз він збивається на на питання практичні. Його не так цікавлять ті чи інші теоретичні погляди, як ті висновки, що можна і треба з тих поглядів зробити. Тим-то зазначивши коротенько свій погляд на природу нації, на походження і розвиток мови, д. Тимошевський далеко більш уваги надає питанням не тільки денационалізації з матеріального й морального погляду, а навіть такому вузько-практичному питанню, як мішані шлюби між членами не однієї нації. Публіцистичний бік брошури й розроблено в автора далеко краще, ніж науковий її підвалини.

В останніх ми стіраємо з перших же сторінок чимало непорозуміння та супе-

речности. Автор скрізь пише: „нація чи раса“, „національний чи расовий тип“ і т. и.,—тим часом, як кожний з цих термінів має своє власне значіння і так вільно поводитися з ними, вживати одного замість другого не годиться. Тим більше, що автор зовсім обходить питання, що таке сама нація. Через це читачеві занадто приблизленим здається той зв'язок між мовою й національністю, що пробує встановити д. Тимошевський, зволучи всі національні прикмети кінець-кінцем до самої мови. Такі сумніви мають тим більшу рацію, що автор не всюди обережно поводить і з фактичним матеріалом і тим дає привід до нових непорозуміння. Напр., на стор. 5-тій читаємо, що нема такого прикладу, щоб яка нація засвоїла чужу мову, як рідну; а вже трохи згодом той приклад у самого ж д. Тимошевського знайдено: ірландці „приняли культуру і мову англійську і через те (?) повинні були винести на своїх плечах саме (sic) велике соціальне страждання“ (ст. 18). Занадто сміливо виглядає й оте категоричне „через те“, бо були безперечно й інші причини, про які зовсім і не згадує д. Тимошевський.

Взагалі, не вважаючи на помилки та недокладности, праця д. Тимошевського була б користна, бо будить думку й викликає питання, на які незадоволені читач може пошукати відповіді і де инде. Але найгірше стоїть справа з викладом брошури. Писати про мову треба насамперед кращою мовою. Авторкові ставили велику перешкоду, як сам він признається, невироблені в українській мові термини, але зовсім не чужомовна термінологія „вдбивається зле і на ступіні легкотли розуміння ціло розділу“ (стор. 28). Одна така фраза показує, що не в термінології тут сила. А коли ми додамо ще такі страховища, як оте недоладне, хоч і досить поширене „врешті решт“ або „інтелігенція... дружить на чужинках чи чужинцях“, то мусимо сказати, що д. Тимошевський даремно на термінологію нарікає: просто не вміє він писати ясно, по-простому, а все замотує в свої думки в кучеряві й часто недоладні фрази. І читачеві доводиться найбільше боротися з цим непопулярним викладом та важкою мовою в брошурі д. Тимошевського і за цією боротьбою губити іноді нитку живого змісту серед думок автора.

Театр і музика.

— Театр Троїцького народнього дому. Сьогодні в останній раз йде п. „Герцогиня Падуанская“, з участю артистки Жвірбліс в заглавній ролі.

— Театр „Соловцов“. Сьогодні йде др. „Гедда Габлер“.

— Городський театр. Сьогодні третя гастроль Л. Собінова при участі артистки Імператорських театрів С. Попелю-Давидової йде оп. Ромео и Джульєтта“.

— Українська трупа д. Скоромнова грає тепер на ст. Брянськ, виго.-орл. зал. дор.

— В сімфонічному концерті у Петербурзі 30 марта виконано буде цікаву композицію д. А. Золотарева—„Українські ескізи“.

— Трупа М. К. Садовського має великий успіх в Херсоні. На цій тижні вистави почались др. М. Старицького—„Богдан Хмельницький“. З приводу цієї вистави херсонська газета „Южная Русь“ пише: „Пьеса пройшла з тим же незмінним успіхом, з яким взагалі проходять спектаклі цієї багатой силами і чудово організованої трупи“. Мала також гарний успіх пьеса Ів. Франка—„Украдене щастя“, що йшла уперше в Херсоні.

— Майбутній сезон в театрі „Соловцов“. Склад трупи цього театру для майбутнього сезону такий: д-ки Полевицька, Саранцова, Лисенко, Гюфман, Токарева, Северова, Чужбінова, Шагрова, Анцева, Кареніна, Павлова, Норська, Аграмова, Панич, Негорева, Зверева, Івіна та инш. Д.д. Неделін, Павленков, Рудін, Баратов, Васильєв, Леонтєв, Кічменєв, Махіков, Дагмаров-Жуков, Пельцер, Деспров, Петров, Лундін, Незнамов і инш. Режисьори: Н. Савінов, Н. Сінельников, І. Пельцер. Уповноважений дирекції С. Варський. Художник-декоратор М. Михайлов. Підуть пьеси: „Шейлок“, „Пьєр Гюнт“, „Міщанин-дворянин“ і инш. Антрепріза Н. Н. Сінельникова.

Дописи.

(Од власних кореспондентів).

С. ПІДЛИПЦЕ конотопського повіту (на Чернігівщині). У нашому селі дуже часто трапляються пожежі, а рятунок од них ніякого. Єсть у нас 3 бочки, але 2 з них без коліс, а одна розбита. Насос без клапанів: води не підіймає й не сажє. Оце недавно згоріло 6 довір'я і погоріло багато птиці й худоби. Попеклося також двоє людей, що спасали з горівшої хати ді-